การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ

An application Right speech for administration of the leaders.

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน)
Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

สัมมาวาจา เป็นการกล่าววาจาโดยชอบ ถูกต้อง สมบูรณ์ การแสดงออกทางวาจาด้วยความรู้ความเข้าใจในการใช้วาจาที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว มีลักษณะที่เป็นทั้งศีลคือข้อห้าม และธรรม คือข้อแนะนำให้ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ประพฤติปฏิบัติได้เลือกปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เมื่อได้พัฒนาให้เกิดสัมมาวาจาขึ้นแล้ว ย่อมมองเห็นเป้าหมายและประโยชน์คือผลดีที่ตนจะได้รับ สัมมาวาจาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมที่จะรักษากายวาจาใจของผู้ปฏิบัติเท่านั้น ยังมุ่งที่จะเอื้อประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ได้แก่การวางรากฐานทางจริยธรรมให้แก่สังคม และเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ขึ้นไปตามลำดับ ส่วนในด้านศาสนา สัมมาวาจามีความสำคัญซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้วยการชี้แนะให้มีการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยจุดเริ่มต้นที่เหมาะสมอันเกิดจากสื่อสารด้วยสัมมาวาจา เพื่อก้าวไปสู่การถึงพร้อมด้วยความดีที่สมบูรณ์ทั้งกายวาจาใจ อันเป็นหนทางให้บรรลุประโยชน์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน

บทความนี้จึงได้ยกสัมมาวาจามาเป็นหลักในการพิจารณาว่า หลักการทั่วไปของสัมมาวาจาเป็นอย่างไร มีความสำคัญต่อผู้นำมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นองค์ความรู้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมของผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าวาจาที่ดีมีคุณค่า สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของคนในสังคม ประเทศชาติ แม้กระทั่งการมีสันติภาพของโลกโดยส่วนรวม และเป็นตัวขับเคลื่อนสังคมทั้งหมดให้ดำเนินไปสู่จุดหมายนั่นคือ ความสงบสุขดีงามซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

Abstract

Sammāvācā (Right Speech) is like the speech by valid expression with a verbal understanding of the use of words that can fully reflect careful consideration. A manner that is both a sacrament is prohibited and is a fair recommendation to practice So that the discriminatory conduct was appropriate. When you develop a Sammāvācā up. Would see the goals and benefits are good that they are. Sammāvācā according to the Theravāda Buddhism. Not only is the principle to maintain the physical heart of the action words only also intended to benefit the public in solving the problem is significant. Such as laying a foundation for ethical social and to develop a more complete life, respectively. In the area of religion Sammāvācā important that can be considered as a key element in the propagation of religion. With guides to good practice and practice like a reasonable starting point arising from the communication right speech to step up to the full with good verbal and physical mind. Which is the way to achieve maximum benefit in Buddhism is Nirvana.

This article has raised a major Sammāvācā considered. General principles of how Sammāvācā. Leadership is critical to much. Knowledge to be applied in the social development of effective leaders. Because anything is better value can benefit the peaceful coexistence of people in society, nation and even the peace of the world as a whole. And driven to action to all social goals is peace, which is a nice benefit to national development.

1. บทนำ

สัมมาวาจา เป็นองค์มรรค ประการหนึ่ง ในมรรค 8 คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ มรรค คือ ทางมีองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของของกระบวนธรรมที่เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง การปฏิบัติตามมรรคย่อมมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา กำจัดทุกข์ ช่วยให้มนุษย์บรรลุความดีงามที่สูงขึ้นไป วาจาเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะวาจาเป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ได้ต่อสู้กับธรรมชาติและดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด โดยใช้การสื่อสารด้วยการพูดเป็นเครื่องมือช่วยให้ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามที่ตั้งใจไว้ สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนี้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างมากมาย ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุว่ามนุษย์ในโลกปัจจุบันล้วนมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการแข่งขันกัน จึงใช้ความพยายามในทุกด้านในการที่จะเอาชนะคู่แข่งฝ่ายตรงข้ามในทุกทาง ถึงแม้วิถีทางเหล่านั้นจะเป็นวิถีทางที่ผิดก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมของผู้มีบทบาททางการเมืองการปกครองของประเทศ ที่มักจะใช้มิจฉาวาจาในการใส่ร้ายป้ายสี ซึ่งกันและกัน การแย่งชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจการเอาเปรียบกันหรือการใช้มิจฉาวาจาให้หลงเชื่อ เพื่อหาประโยชน์จากผู้อื่น ก่อให้เกิดปัญหาสังคม และปัญหาด้านจริยธรรมมากมาย สัมมาวาจาหรือวาจาที่ถูกต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ คือ เว้นจากการพูดเท็จ พูดคำไม่จริง เว้นจากการพูดส่อเสียด พูดคำประสานสามัคคี เว้นจากการพูดคำหยาบ พูดคำอ่อนหวาน และ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำมีประโยชน์ การใช้วาจาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการแสดงออกด้วยวาจาย่อมเป็นไปได้ทั้งคุณและโทษ ถ้าเราใช้วาจาไปในทางที่ผิด ก็อาจทำให้เกิดโทษแก่ผู้ใช้วาจานั้นได้ ดังคำสุนทรภู่ (อ้างใน เทพ สุนทรศารทูล, 2535 : 94) กล่าวไว้ในนิราศภูเขาทองไว้ว่า

ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์
มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา

จากคำกลอนดังกล่าวจะเห็นการกล่าววาจาที่ต่างกันสองด้าน ผู้ที่กล่าววาจาไพเราะอ่อนหวาน สร้างสรรค์ประโยชน์ ทำให้ผู้ฟังเกิดความพึงพอใจให้ความเมตตานิยมชมชอบบุคคลที่กล่าววาจาดี พูดน่าฟังจึงมีโอกาสสร้างความก้าวหน้าและความสำเร็จให้แก่ตนเอง

ในการทำงาน ในทางตรงข้าม คนพูดไม่ดี พูดไม่เป็น สื่อภาษาไม่สร้างสรรค์ เพราะใช้คำพูดที่ก้าวร้าว หยาบคาย ก็อาจส่งผลให้ผู้พูดได้รับความเกลียดชัง เกิดความล้มเหลวในชีวิตขึ้นได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลพึงกล่าวเฉพาะวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ถูกใจผู้ฟัง พึงเว้นคำลามกทั้งหลายเสีย กล่าวแต่วาจาเป็นที่รักแก่คนอื่น” (พระไตรปิฎก เล่ม 25, ข้อ 455 : 603) เพราะว่าการพูดชั่วย่อมนำความเกลียดชังและความทุกข์มาสู่ตนเอง ส่วนการพูดดีย่อมนำประโยชน์ความรักและความสุขมาให้ ประโยชน์และโทษของการพูดปรากฏเป็นหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ดีที่สุดคือในเรื่องของโคนันทิวิสาลในนันทิวิสาลชาดก (พระไตรปิฎก เล่ม 2, ข้อ 13 : 200-201; พระไตรปิฎก เล่ม 27, ข้อ 28 : 12) ที่กล่าวถึงการกล่าววาจาของพราหมณ์กับโคนันทิวิสาลที่ไม่ยอมลากเกวียน เมื่อได้รับฟังคำกล่าวที่ไม่สุภาพจากพราหมณ์จึงหมดกำลังใจที่จะลากเกวียน แต่เมื่อพราหมณ์ได้กล่าววาจาที่สุภาพอ่อนหวานทำให้เกิดกำลังใจที่จะลากเกวียนจนได้รับชัยชนะ

ดังนั้น การพูดเป็นวิธีการสื่อความหมายหรือสื่อสาร จากผู้พูดสู่ผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ทั้งยังเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ความสงบสุขและความสำเร็จ มีประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และประเทศชาติ ความสำคัญของการใช้วาจาจึงอยู่ที่ว่า ผู้พูดเพื่อสื่อสารกันนั้นใช้ความระมัดระวังในคำพูด หลีกเลี่ยงการใช้คำที่จะก่อให้เกิดการโต้เถียงและความแตกแยก หรือคำพูดที่มุ่งประณามผู้อื่น ใช้คำพูดถูกต้อง เป็นการพูดความจริงตามที่รู้เห็น ให้ผู้ฟังเกิดกำลังใจประเทืองสติปัญญาหรือให้ได้ความรู้เพิ่มขึ้น เพราะว่าการพูดชั่วย่อมนำความเกลียดชังและความทุกข์มาสู่ตนเอง ส่วนการพูดดีย่อมนำประโยชน์ ความรักและความสุขมาให้

2. ความหมายของวาจา

วาจา (วาจา วจ วิยตฺติยำ วาจายำ+อา) หมายถึง คำพูด มีคำที่เป็นไวพจน์ ได้แก่ ภาษิต ลปิต ภาสา โวหาร วจน คิรา วจี เป็นต้น มีวิเคราะห์ว่า วุจฺจตีติ วาจา คำอันเขาพูด (วจ ธาตุในความหมายว่าพูด ณ ปัจจัย อา อิตฺ., พฤทธิ์ อ เป็นอา) วุจฺจตีติ วจี คำที่บุคคลพูด ชื่อว่า วจี (ลบสระหน้า) (พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช, 2550 : 579; พระมหาสมปอง มุทิโต 2547 : 160-163) วาจาเป็นทักษะในการสื่อสารประจำวันของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังโดยเป็นองค์ประกอบในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม วาจาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ตัวเราและบุคคลอื่นได้รู้เจตนาในความหมายนั้นๆ นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายนัย ดังนี้

วาจา หมายถึง ถ้อยคำ คำกล่าว คำพูด ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546 : 1066) มีความหมายตรงกับภาษา

อังกฤษว่า word, words, speech (ดำเนิน การเด่น และ เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2543 : 462) “วาจา หมายถึง การเจรจา คือการแสดงเจตนาของตนให้คนอื่นเข้าใจโดยตรง ได้แก่ การพูด โดยทางอ้อม ได้แก่ การแสดงออกแทนคำพูดทุกวิธี การบอกกล่าวด้วยอักษร เช่น การเขียนหนังสือ การทำเครื่องหมายด้วยภาพหรือด้วยแสงด้วยสี เป็นต้น” (ปิ่น มุทุกันต์ 2539 : 130-131 วาจาหรือการพูดเป็นทักษะอย่างหนึ่งในด้านการใช้ภาษา มีความสำคัญมากที่สุด เพราะสื่อความเข้าใจได้มากที่สุด วาจาหรือการพูดจึงมีความจำเป็นต่อพฤติกรรมประจำวันของมนุษย์ (ดวงใจ ไทยอุบุญ, 2535 : 35) นักวิทยาศาสตร์ได้ยอมรับในความสำคัญของภาษาในการสื่อสารเมื่อการสื่อสารมีการพัฒนามากขึ้น แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ วัจนภาษา ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ คำพูดที่ตกลงร่วมกันใช้ในสังคม และอวัจนภาษา ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ ประกอบด้วย ภาษาสัญญาณ ภาษาท่าทาง และภาษาสิ่งของ โดยใช้กระบวนการทางร่างกายในเคลื่อนไหวผ่านวัตถุต่างๆ เช่น สัญญาณมือห้ามรถให้หยุด การยิ้ม การขมวดคิ้ว สัญญาณธง หรือ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เป็นต้น (รสชงพร โกมลเสวิน, 2551 : 69)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า วาจาหรือการพูด คือ การถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง โดยอาศัยถ้อยคำและน้ำเสียง และอากัปกิริยาในการสื่อความหมายในลักษณะของวัจนภาษา ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ คำพูดที่ตกลงร่วมกันใช้ในสังคม และ อวัจนภาษา ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ

ในพระพุทธศาสนาเถรวาทปรากฏคำสอนเกี่ยวกับวาจามากมาย และมีชื่อเรียกต่างกันออกไปมีรายละเอียดที่สอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551 : 355) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วจีกรรม หมายถึง การกระทำทางวาจา, การกระทำด้วยวาจา, ทำกรรมด้วยคำพูด” “วาจาที่เป็นคำจริง กล่าวแล้วไพเราะน่าฟัง มีเหตุผล มีสาระประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ก่อให้เกิดความสุข สมานสามัคคี เรียกว่า วจีสุจริต” ตรงข้ามกับวาจาที่ไม่ดีหรือวาจาชั่ว ที่เมื่อพูดแล้วมีแต่คำเท็จ โกหกหลอกลวง หยาบคาย หรือไร้ประโยชน์ ก่อให้เกิดการแตกสามัคคี เกิดความเสื่อม หรือความเสียหาย นำบุคคลทั้งผู้พูดและผู้ฟังไปสู่ความทุกข์ วาจาเช่นเรานี้เรียกว่า วจีทุจริต

ในคัมภีร์อรรถกถา พระวินัยปิฎก (อรรถกถาภาษาไทย : 307) พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายไว้ ดังนี้

ที่ชื่อว่าวาจา ได้แก่ เจตนาที่ให้เกิดคำพูดนับเนื่องในในมิจฉาวาจา ท่านแสดงเสียงที่ให้เกิดขึ้นด้วยเจตนานั้น

ที่ชื่อว่า วจีเภท (วจีเภโท) ได้แก่ การเปล่งวาจาที่เข้าใจกันว่าเป็นคำพูด วาจาที่ถึงความแตกต่างกันออกไป

ที่ชื่อว่า วจีบัญญัติ (วจีวิญฺญตฺติ) ได้แก่ ถ้อยคำที่ให้รู้ได้ทางวาจา กล่าวด้วยเจตนาล้วนๆ กล่าวเจตนาที่ประกอบด้วยเสียงอันเกิดจากเจตนานั้น และ กล่าวเจตนาที่ประกอบด้วยวิญญัติ

จากความหมายของวาจาทั้งความหมายโดยทั่วไปและความหมายเชิงพุทธ จึงสรุปได้ว่าวาจานั้นกล่าวได้ในหลายรูปแบบ ที่แตกต่างกันในมุมมองและการวิเคราะห์การแสดงออกนั้น เนื่องจากวาจาเป็นสิ่งสำคัญมากในการติดต่อสื่อสาร การแสดงออกด้วยวาจาย่อมเป็นไปได้ทั้งคุณและโทษ ถ้าเราใช้วาจาไปในทางที่ผิด ก็อาจทำให้เกิดโทษแก่ผู้ใช้วาจานั้นได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงหลักการใช้วาจาที่ถูกต้องที่จะทำให้วาจานั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุด คือ สัมมาวาจา

3. ความหมายของสัมมาวาจา

สัมมาวาจา หมายถึง การพูดความจริง พูดไพเราะอ่อนโยน พูดถูกต้องตามกาลสถานที่ พูดเป็นธรรม พูดออกไปแล้วไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน เป็นวาจาที่เมื่อกล่าวออกไปแล้วไม่ก่อให้เกิดโทษในภายหลังคำพูดที่เป็นสัมมาวาจาจึงเป็นพื้นฐานธรรมะที่ควรมีในจิตใจ เพื่อเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ปราศจากโทษเพราะการไม่เบียดเบียนกันเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน สัมมาวาจาจึงเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์รักกัน ห่วงใยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่พอใจซึ่งกันและกัน เกลียดชังกัน และเป็นศัตรูกันได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 (2546 : 1171) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สัมมาวาจา หมายถึง การเจรจาชอบ คือ ประพฤติวจีสุจริต”

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต (2549 :768-769) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือการเว้นจากทุจริต 4 เว้นจากการพูดเท็จ รวมทั้งสัจจวาจา พูดความจริง เว้นการพูดส่อเสียด พูดคำสมานสามัคคี เว้นการพูดคำหยาบ พูดคำอ่อนหวานสุภาพ และ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำมีประโยชน์

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2542 : 132)ได้ทรงให้ความหมายของสัมมาวาจาไว้โดยย่อว่า “สัมมาวาจา เจรจาชอบ หมายความว่า พูดจาถูกต้องหรือเมื่อไม่พูดก็นิ่งเพราะเว้นเสียจากการพูดที่ผิดพลาดในที่นี้ได้แก่เว้นจากพูดมุสา เว้นจากพูดจาส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อไม่มีประโยชน์”

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ (2539 : 132) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมมาวาจา หมายถึง การพูดชอบ คือพูดในสิ่งที่เป็นกุศล เว้นจากวจีทุจริต 4 ผู้ที่มีสัมมาวาจาจะเห็นความสำคัญของการพูด เป็นบุคคลที่พูดสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ทั้งทางโลกและทางธรรม มีลักษณะ 4 ประการ คือ

1) กถาสัมมาวาจา ได้แก่การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม เพื่อหวังประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่ได้พูดเพื่อตัวเอง คำพูดนั้นจึงนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ไม่เร่าร้อน ไม่เดือดร้อน เช่น การที่อาจารย์สอนศิษย์ หรือการแสดงธรรมเป็นต้น

2) เจตนาสัมมาวาจา ได้แก่ผู้มีเจตนาสมาทานศีล ว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสาวาท...เป็นต้น และตั้งใจประพฤติปฏิบัติมิให้ล่วงศีลนั้นๆด้วยความรู้สึกรับผิดชอบด้วยตัวของตัวเอง ซึ่งได้แก่ การมีหิริ โอตัปปะ นั่นเอง เจตนาในการรักษาศีลนี้เพื่อระมัดระวังตนเองไม่ให้ไปสู่ทุคติ การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นผู้มีสติในการกล่าววาจานั้น

3) วิรตีสัมมาวาจา ได้แก่การงดเว้นจากวจีทุจริต 4 ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงปรากฏอยู่เฉพาะหน้า คือไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน แต่เมื่อประสบกับอารมณ์เฉพาะหน้านั้นจึงงดเว้น

ในพระสุตตันตปิฎก ได้แบ่งความหมายของสัมมาวาจาไว้ 2 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 สัมมาวาจาที่เป็นโลกียะ หมายถึง การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ

ระดับที่ 2 สัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระ หมายถึง ความงดเว้น ความเว้นขาด เจตนางดเว้นจากวจีทุจริตทั้ง 4 ของท่านผู้มีจิตเป็นอริยะ มีจิตไร้อาสวะ มีอริยมรรคเป็นมรรคสมังคีกำลังเจริญอริยมรรคอยู่ ดังพุทธพจน์ความว่า

สัมมาวาจาที่ยังมีอาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคืออุปธิ คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ นี้เป็นสัมมาวาจาที่ยังมี อาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคืออุปธิ

สัมมาวาจาอันเป็นอริยะ ที่ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค คือ การงดการเว้น การเว้นขาด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากวจีทุจริต 4 ของภิกษุผู้มีจิตไกลจากข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ เพียบพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่ นี้เป็นสัมมาวาจาอันเป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะ เป็น โลกุตตระ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14, ข้อ 138 : 178)

“สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10, ข้อ 402 : 335)

“สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมุสาวาท เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปิสุณาวาจา เจตนาเป็นเหตุเว้นจากผรุสวาจา เจตนาเป็นเหตุเว้นจากสัมผัปปลาปะ นี้เรียกว่า สัมมาวาจา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19, ข้อ 8 : 11)

สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาทิฏฐิ...ตนเองเป็นผู้มีสัมมาวาจาและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาวาจา ตนเองเป็นผู้มีสัมมาสมาธิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาสมาธิ...บุคคลนี้เรียกว่า สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21, ข้อ 205 : 306)

“สัมมาวาจาเป็นสิ่งที่เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวาจาเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่ เพราะสัมมาวาจาเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 24, ข้อ 114 : 259)

จากพุทธพจน์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สัมมาวาจาที่เป็นโลกียะนั้น เป็นเพียงข้อห้ามหรือข้องดเว้นการกล่าววจีทุจริตหรือ เรียกว่าศีล หรือกรรมบถ 10 อันเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคม ที่ยังสอดคล้องไปอยู่กับกระแสโลก เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวตนคือระหว่างผู้พูดกับบุคคลอื่น ยังพูดถึงเรื่องผลของบุญและบาปเพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนเห็นโทษของการละเมิดศีล ส่วนสัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระนั้น มีความหมายลึกซึ้งมากกว่าแค่การงดเว้นการกล่าววจีทุจริต 4 อย่าง เพราะความหมายของสัมมาวาจาที่แปลว่า วาจาชอบไม่ได้หมายถึงแค่การพูดชอบ คือคำพูดจริง พูดอ่อนหวาน พูดเป็นประโยชน์แก่คนฟังเท่านั้น ต้องเข้าใจถึงหลักการคือการงดเว้นขาดทุกอย่างจากมิจฉาวาจาอย่างรู้แจ้งเห็นจริง อันเกิดจากการอบรมจิตใจของตนแล้วนำมาไตร่ตรองจนรู้ถึงความหมายและความสำคัญของการกล่าววาจาชอบอย่างประจักษ์อันเป็นศีลในขั้นธรรม คือขั้นกระทำความดีที่เป็นผลมาจากการพัฒนาศีลจนเป็นธรรมอันบริบูรณ์ เรียกได้ว่าแม้แต่ความคิดที่จะละเมิดหรือความคิดที่จะกล่าววาจาชั่วก็ยังไม่ปรากฏขึ้นในจิตใจ

ในพระอภิธรรมปิฎก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 35, ข้อ 205 : 172) พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สัมมาวาจา หมายถึง การงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำ การไม่ประกอบ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุวจีทุจริต 4”

จากพุทธพจน์ที่ยกมานี้ ได้แสดงถึงความหมายของสัมมาวาจาที่เป็นข้อห้ามไว้อย่างชัดเจน ว่าคือเจตนางดเว้นการกล่าววาจาทุจริตได้แก่ การไม่กระทำ ไม่ประกอบ ไม่ล่วงละเมิด ไม่ล้ำเขต คือไม่แสดงอาการใดๆที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่ากล่าวคำพูดนั้น อันเป็นการความตั้งใจจริงที่จะกำจัดตัดช่องแห่งการกล่าวมิจฉาวาจาทั้งหมดอีกด้วย

สรุปได้ว่า สัมมาวาจา หมายถึง วาจาโดยชอบ วาจาดี ถูกต้อง สมบูรณ์ อันเป็นวาจาที่นำไปสู่ประโยชน์สุขทั้งกับผู้พูดและผู้ฟัง การพูดที่ถูกต้องนั้น ได้แก่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดใส่ร้ายผู้ใด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ ชนิดที่เชื่อถือไม่ได้ ถ้าผู้ใดเว้นจากการพูดเหล่านั้นเสียได้ ผู้นั้นย่อมเป็นคนที่มีวาจาเหมาะสม เป็นที่เชื่อถือได้ของมหาชนทั้งปวงและจิตใจของคนผู้พูดอย่างถูกต้องเช่นนั้นก็ย่อมสงบเย็นและมั่นคง เป็นที่ตั้งของความถูกต้องแห่งการกระทำทั้งปวง และเป็นการแสดงออกทางวาจาด้วยความรู้ความเข้าใจถึงความถูกต้องของการพูดที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้พูดได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุดและถึงพร้อมในอริยมรรคอันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐ ประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4. ลักษณะของวาจาที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

วาจาจัดเป็นทักษะและวิชาชีพอีกประการหนึ่ง วาจานั้นเป็นพฤติกรรมทางภาษาที่ควบคู่ไปกับการฟังเพื่อการสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ เป็นการเปล่งเสียงออกมาเป็นภาษาเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก หรือความต้องการของผู้พูดไปยังผู้ฟัง โดยใช้ถ้อยคำน้ำเสียงและอากัปกิริยาจนเป็นที่เข้าใจกันได้ รวมทั้งกิริยาอาการต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามจรรยา มารยาท ประเพณีนิยมของสังคม ในงานบทความนี้จะนำเสนอในลักษณะ คือ วาจาที่เป็นสุภาษิต ดังนี้

1) วาจาสุภาษิต คือ วาจาที่พูดหรือเปล่งเป็นเสียงทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ไม่มีโทษ สบายหู แฝงด้วยคติ เป็นถ้อยคำนำออกจากทุกข์ เป็นวจีสุจริต ทำให้ได้รับประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งปรากฏทั้งในรูปแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง การกล่าววาจา แต่จะเป็นวาจาสุภาษิตได้นั้นหรือไม่ต้องศึกษาจากองค์ ประกอบ 5 ประการ คือ พูดถูกกาล พูดคำจริง พูดคำอ่อนหวานพูดคำประกอบด้วยประโยชน์ พูดด้วยเมตตาจิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15, ข้อ 213: 308-309) สามารถอธิบายได้ ดังนี้

(1) พูดได้ถูกกาลเทศะ คือ พูดในสถานที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสม

(2) ต้องเป็นคำจริง คือ ข้อมูลที่ถูกต้องมีหลักฐานอ้างอิงได้ไม่ปั้นแต่งขึ้นมาเอง การพูดคำจริงหรือวาจาจริง เป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ทัศนะทางพระพุทธศาสนานิยมความจริง เฉพาะเรื่องคำพูดนั้น คำพูดที่ถือว่าดีถูกต้อง จะต้องมีความจริงเป็นหลักเสมอไป จะต้องพูดคำจริง และพูดด้วยความจริงใจ

(3) ต้องเป็นคำสุภาพ คือ พูดด้วยภาษาที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย เป็นคำพูดที่ผู้ฟังน่ายินดี ชื่นชอบ เป็นคำพูดที่ให้แต่คุณส่วนเดียว ทั้งทำให้ใจผู้พูดสงบ เป็นการพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น

(4) พูดแล้วมีประโยชน์ คือ มีประโยชน์ต่อผู้ฟังถ้าหากนำแนวทางไปคิด หรือปฏิบัติในทางสร้างสรรค์ต่อไป ดังพระพุทธพจน์ว่า “คำพูดที่มีประโยชน์คำเดียว ที่คนฟังแล้วสงบระงับได้ย่อมดีกว่าคำพูดที่ไร้ประโยชน์ตั้ง 1,000” วาจาที่มีประโยชน์ เป็นวาจาที่พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง เป็นวาจาที่ควรแก่การฟัง หรือเป็นวาจาที่ควรพูดดีกว่าไม่พูด แต่ถ้าวาจานั้นจริงและเป็นวาจาสุภาพ แต่ถ้าพูดแล้วไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร กลับจะทำให้เกิดโทษ ก็ไม่ควรพูด

การใช้วาจาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ข้างต้น จึงเรียกได้ว่า เป็น การใช้วาจาที่ดีที่สมบูรณ์แบบตามหลักของพระพุทธศาสนาประโยชน์หรือผลของวาจาอยู่ที่ผู้พูดพูดแล้วได้รับผลดีจากการพูดนั้น ฝ่ายผู้ฟังเมื่อได้ฟังแล้ว ก็ได้รับผลดีเช่นกัน เหมือนการปลูกต้นไม้ เมื่อมันออกผลมาให้ได้รับประทาน หรือมีดอกออกมาให้เชยชม นั่นก็คือผลหรือประโยชน์ที่ผู้ปลูกได้รับประโยชน์ของการพูดนั้น ต้องดูให้หลายชั้น บางทีอาจได้ผลแค่ชั้นนอก แต่เสียผลชั้นในก็มีคำพูดที่มีประโยชน์นั้น จะต้องไม่เป็นโทษ แต่เป็นคำพูดที่ทำผู้พูดและผู้ฟังให้ดีขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น

5. การประยุกต์ใช้สัมมาวาในการบริหารงานของผู้นำ

ผู้นำ เป็นการมองเน้นที่ตัวบุคคล มักจะได้ยินคำพูดที่ใช้เรียกแทนผู้นำไปในทิศทางที่ต่างกันและมีขอบเขตที่กว้างขวางตามทัศนะของผู้พบเห็น เพื่อความเข้าใจความหมายเกี่ยวกับผู้นำให้ชัดเจน นักวิชาการได้ให้นิยามความหมายไว้หลายท่านพอสังเขป ดังต่อไปนี้

ผู้นำ คือ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ มีอิทธิพล ต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ (พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549 : 26) ผู้นำ คือ ผู้มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มหรือผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ คือ มีลักษณะโดดเด่น มีวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลเหนือคนอื่น และมีความสามารถในการตัดสินใจในสถานการณ์ ที่ยุ่งยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม (สุพานี สฤษฎ์วานิช, 2549 : 296) เป็นบุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่างๆ ลงได้และสามารถนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Burby, 1967 : 43) บุคคลที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาผู้อื่นและประสานงานให้ผู้อื่น ช่วยทำกิจการงานต่างๆ ของตนให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจ (Frigon & Jackson, 1996 : 8)

สรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบารมีและมีบทบาทรวมทั้งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถชักจูงสั่งการหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความสามารถจนได้รับความยกย่องยอมรับให้เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานต่างๆซึ่งรับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่มมีอิทธิพลและอำนาจสามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ได้

คุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำ ที่ทำให้ได้รับการยอมรับความเชื่อถือตลอดจนการนับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์การและสังคมทั่วๆไป ในบทความนี้จึงมุ่งจะกล่าวถึงการนำหลักสัมมาวาจามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ของบุคคลเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดผลดีในทุกๆด้านดังนี้

5.1 การประยุกต์ใช้ด้านการปกครองประเทศ

วาจามีความสำคัญในด้านในการบริหารประเทศ การแถลงนโยบาย การอภิปรายในรัฐสภา การพูดในสถานการณ์เช่นนี้ มีผลกระทบต่อผู้คนโดยภาพรวม เพราะมีจุดประสงค์ในการพูดที่ชัดเจน เป็นการพูดเพื่อความเข้าใจของคนในชาติการอยู่ร่วมกันของชนในชาติอย่างสงบสุข ผู้นำนั้นมีอยู่หลายแบบ การเป็นผู้นำต้องมีการหล่อหลอม ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น เนื่องจากการใช้วาจาเป็นสื่อสำคัญในการชักจูงโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังจึงจำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบอื่นมาเกื้อหนุน ดังนี้

1) ผู้นำที่ดีต้องมีปิยวาจา คือมีวาจาเป็นที่รัก สร้างสรรค์ให้เกิดความกลมเกลียวความรัก และสามัคคีให้เกิดขึ้น วาทะของผู้นำ ย่อมสมานไมตรีต่อบุคคล ในองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงาน สามารถพัฒนาตนเองและปฏิบัติตนไปสู่ความเจริญ สู่เป้าหมายที่วางไว้ พร้อมที่จะตั้งใจทำงาน ไม่ท้อถอย และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความสุจริตใจ บริหารบ้านเมืองด้วยความโปร่งใส ให้ประชาชนตรวจสอบได้ เมื่อพูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ทำอย่างไรก็พูดอย่างนั้น ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมต่อทุกคนโดยเสมอภาคไม่เห็นแก่พรรคพวกเพื่อนพ้อง ย่อมทำให้เกิดความศรัทธา เชื่อฟัง และความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และทำให้ทุกคนมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมคือประเทศชาติ มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

2) ในยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤต วาจาของผู้นำจะเป็นสิ่งชักจูงผู้คนให้มีการประสานประโยชน์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ในระหว่างนั้นให้พ้นจากวิกฤตไปได้ หรือในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายขึ้น ผู้นำควรต้องระมัดระวังวาจามากขึ้น คำพูดเพียงคำเดียวอาจก่อให้เกิดจลาจล สงครามระหว่างประเทศ หรืออาจทำให้วิกฤตกลายเป็นโอกาสสามารถเชื่อมความรักความสามัคคีของคนในชาติให้กลมเกลียวยิ่งขึ้นได้ เมื่ออยู่ในภาวะปกติ ผู้นำต้องเป็นผู้ประสานทั้งคนและประโยชน์ มีความสามารถในการจูงใจให้เกิดความพร้อมเพรียง ร่วมแรงร่วมใจกัน

มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สร้างสรรค์สิ่งต่างๆให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม คือ ประเทศชาตินั่นเอง ดังนั้นการนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจนั้น ผู้นำประเทศจำเป็นต้องมีจิตใจที่ประกอบด้วยหลักธรรมในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นตัวอย่าง อันเป็นการปกครองด้วยความมีใจที่เป็นธรรมต่อผู้ร่วมงาน และประชาชน จึงจะทำให้ทุกคน อยู่ดี มีสุข และทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่เป้าหมายคือความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม ได้ในที่สุด

3) ในทางการทูต การต่างประเทศ เอกอัครราชทูตอยู่ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประเทศ วาจาของทูต มีความสำคัญต่ออธิปไตยและต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ นักการทูตที่ดี ย่อมใช้สัมมาวาจาเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ รวมไปถึงการใช้วาจาเพื่อ สร้างสัมพันธไมตรี ความสัมพันธ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี วัฒนธรรม ภาษาและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการสร้างสิ่งดีงามให้เกิดขึ้น ต่อมนุษยชาติ เพื่อสร้างกฎระเบียบ แนวทางให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสมบูรณ์พูนสุข และมี สันติภาพ หรือเพื่อป้องกันภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากฝีมือมนุษย์ด้วยกัน การเจรจาด้วยความเข้าใจ และเป็นมิตรต่อกัน ทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อสร้างความมั่นคง และก่อให้เกิดความสงบสุข ทั้งยังเป็นการเอื้อเฟื้อกับประเทศที่ด้อยโอกาส อีกทั้งเป็นการรักษา ผลประโยชน์ของประเทศชาติของตนทั้งในระดับภูมิภาคหรือในระดับโลก

5.2 การประยุกต์ใช้ด้านอาชีพ

อาชีพทุกอาชีพต้องใช้วาจาในการสื่อสารทำความเข้าใจต่อกัน วาจาจึงมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น ดังจะได้อธิบายให้เห็นพอเป็นสังเขปดังนี้

1) อาชีพครู ครูมีหน้าที่สั่งสอนให้วิชาความรู้ต่อศิษย์ การใช้สัมมาวาจาของครู หมายถึง การใช้วาจาที่ถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสมกับวุฒิภาวะของศิษย์ ครูควรมีวาจาที่แสดงเมตตา และ ปรารถนาดี นุ่มนวลชวนฟัง พร้อมที่จะให้ความรู้อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อศิษย์ คำพูดของครู ย่อมทำให้ศิษย์เกิดความเชื่อมั่น และเชื่อฟังคำสั่งสอน เกิดความกระตือรือร้นที่จะรับรู้เรื่องราว หรือความรู้ต่างๆที่ครูสอน มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นต่อการเรียน และประพฤติตนเป็นคนดี

2) อาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย วาจาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคลอาชีพดังกล่าวนี้ กระบวนการใช้กฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดี การสืบพยาน การซักถามความถูกต้อง เป็นจริง ต้องอาศัยวาจาในการแสดงเหตุและผล เพื่อค้นหาความจริง อีกประการหนึ่งการใช้ กฎหมายเป็นการตัดสินความถูกผิดจากสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ควรใช้ช่องโหว่ของกฎหมายบิดเบือน ความจริงให้คนผิดกลายเป็นคนถูก และคนถูกกลายเป็นคนผิด เจตนาของวาจาที่บิดเบือน ความจริง ย่อมก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม และเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และประโยชน์

ของผู้อื่น กระบวนการยุติธรรมจากการพิพากษาตัดสินที่ผิดไปจากความจริง อาจถึงกับทำลายชีวิตผู้บริสุทธิ์ได้ หรือทำให้ผู้ไม่ได้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษ เสียหาย เท่ากับทำร้ายเขาให้ตายทั้งเป็น และผู้กระทำผิดลอยนวลไปกระทำความผิดใหม่ได้อีก การใช้วาจาจึงควรตั้งอยู่ในความถูกต้องระมัดระวังและมุ่งต่อความยุติธรรมให้มากที่สุด

3) อาชีพนักจิตวิทยา แพทย์ และพยาบาล เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก บุคคลที่มาเกี่ยวข้องไม่ได้เป็นคนปกติ แต่เป็นผู้ที่มีความป่วยไข้ทั้งร่างกายและจิตใจ ความเจ็บป่วยทางกายอาจรักษาได้ด้วยยา แต่ความเจ็บป่วยทางใจ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเพื่อบำบัดทุกข์ของผู้คนเหล่านี้ ต้องมีวิธีการในการใช้สัมมาวาจา เพื่อผ่อนคลาย เนื่องจากร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยกายและใจ ถ้ากายป่วย ใจก็ย่อมเป็นทุกข์ และหากใจป่วย ก็อาจส่งผลให้ร่างกายเจ็บป่วยตามไปด้วย การใช้สัมมาวาจาด้วยการกล่าววาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน เห็นอกเห็นใจ ชี้แนะหาทางออก เพื่อรักษา แก้ไข หรือแนะนำแนวทางการรักษาของผู้ทำหน้าที่เป็นนักจิตวิทยา แพทย์ หรือพยาบาลย่อมช่วยให้จิตใจของผู้ป่วยได้รับการบำบัดรักษาเป็นอย่างแรก เกิดความสุขใจและมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายที่เกิดขึ้นทางกายได้ต่อไป

4) อาชีพสื่อสารมวลชน ในปัจจุบันโลกก้าวไกลไร้พรมแดน อิทธิพลของข่าวสารข้อมูลที่มีต่อประชาชนพลโลก มีทั้งข่าวที่มีสาระและข้อมูลที่ไม่มีสาระ ถูกลำเลียงไปมอมเมาจิตใจเด็กและเยาวชนผ่านทางทีวี และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ รวมถึงสิ่งพิมพ์ต่างๆ วาจาถูกนำไปใช้ในรูปแบบของการสื่อสารในอีกรูปแบบหนึ่งได้ตลอดเวลา ข้อมูลข่าวสารมีทั้งบวกและลบ มีทั้งคุณและโทษ เป็นดาบสองคม ข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมวิชชาก็มี ที่ส่งเสริมอวิชชาก็มากเช่นกัน (พระเทพโสภณ ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2548 : 17-19) การใช้ข้อมูลข่าวสารเป็นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนจำนวนมาก และโทษภัยของข้อมูลข่าวสารที่เป็นวาจาในรูปแบบใหม่ ก็อาจทำลายล้างมนุษย์ให้พินาศย่อยยับได้ในเวลาเดียวกัน การรายงานข่าวทางสื่อใดๆ มีอิทธิพลต่อความโน้มเอียงของสังคมมาก เพราะการให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่เที่ยงตรง บิดเบือนไปจากความจริงโดยเจตนาไม่บริสุทธิ์ อาจทำลายจริยธรรมและคุณธรรมของตนเอง ทำร้ายมนุษย์และสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม หากได้นำหลักธรรมอันได้แก่ สัมมาวาจาในพระพุทธศาสนามาใช้ให้ถูกทาง ไม่ว่าในการเป็นผู้ให้ข่าวด้วยความถูกต้องตรงไปตรงมายุติธรรม ด้วยวาจาที่สร้างสรรค์ การนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสังคมโลกเพื่อการพัฒนาในแนวทางที่ถูกต้องและยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการเป็นผู้เสพสื่อข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ก็ต้องรู้จักเลือกสรรสิ่งที่ดีงามสำหรับตนและผู้อื่น ย่อมทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตระหนักรู้ถึงคุณธรรมและจริยธรรม และสิ่งดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อกัน เท่ากับว่าได้ใช้หลักธรรมข้อสัมมาวาจาในการแก้ไขปัญหาสังคมเพื่อเป็นหลักปฏิบัติและพร้อมที่จะสร้างสรรค์จรรโลงสังคมให้เกิดคุณค่าและคุณประโยชน์ มีสันติภาพ และนำความสุขสงบมาสู่มนุษย์โลกทุกคนนั่นเอง

6. สรุป

วาจา คือ การถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง โดยอาศัยถ้อยคำและน้ำเสียง และอากัปกิริยาในการสื่อความหมายในลักษณะของวัจนภาษา ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ คำพูดที่ตกลงร่วมกันใช้ในสังคม และ อวัจนภาษา ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทปรากฏคำสอนเกี่ยวกับวาจามากมาย และมีชื่อเรียกต่างกันออกไป มีรายละเอียดที่สอดคล้องกัน สัมมาวาจาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น คือการมีวาจาสุจริต เป็นวาจาจริง ไพเราะ และประกอบด้วยประโยชน์ ทำให้การดำเนินชีวิตเกิดประโยชน์ เพราะไม่เบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้สัมมาวาจายังให้ผลที่เกื้อกูลต่อส่วนรวมเป็นสำคัญในด้านสังคม การนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ด้านการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่การพัฒนาในทุกรูปแบบ

ดังนั้น การใช้วาจาของผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลการดำเนินงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ต้องรักษาน้ำใจ ไม่ใช้อารมณ์ เก็บความรู้สึกไม่ดีไว้ ทำความรู้สึกว่า เขาเป็นเพื่อนร่วมงานคนหนึ่งที่ช่วยให้งานสำเร็จ สั่งการให้ชัดเจน ยอมรับผิดและขอโทษลูกน้องที่ต้องทำงานใหม่อีกรอบถ้าเรามีส่วนผิด การชมเชยถ้ากระทำต่อหน้าผู้อื่นหรือในที่ประชุม จะเป็นที่เหมาะสม ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีขวัญและกำลังใจ แต่ในทางตรงการข้ามถ้าจะมีการตำหนิควรเรียกมาพูดสองต่อสอง หรือในที่เป็นส่วนตัวไม่ตำหนิในที่ประชุม หรือต่อหน้าบุคคลอื่น และพูดเตือนหรือสอนด้วยความหวังดีไม่ใช่ด่าเพื่อระบายอารมณ์ เพราะการกระทำดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน อาจนำมาสู่ความเสียหายอย่างรุนแรงต่อองค์กร ส่วนการประยุกต์ใช้วาจาเพื่อการบริหารงานงานของผู้นำนั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในครอบครัว การประกอบอาชีพ และ การบริหารประเทศ เนื่องจากครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของชุมชนและสังคมซึ่งนำไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืนของประเทศชาติ อาชีพหลายอาชีพเกี่ยวข้องกับวาจาเป็นหลัก การใช้วาจามีทั้งผลดีและผลเสีย การได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้วาจาย่อมจรรโลงสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข ลดความแข็งกร้าวที่จะก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งต่อกันและส่งเสริมกันไปในทางที่ถูกต้องดีงาม วาจามีความสำคัญในด้านในการบริหารประเทศ การเป็นผู้นำต้องมีการหล่อหลอมต้องผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นผู้ปกครองหรือผู้บริหารในระดับองค์กร ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทำให้ประเทศชาติเจริญได้ เพราะถ้อยคำดี ๆ และมีคุณค่านั้นเป็นสิ่งที่บุคคลในโลกต้องการในการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพของคนในชาติและสังคมโลกอย่างยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

เทพ สุนทรศารทูล. **เพลงยาวนิราศสุนทรภู่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

ดวงใจ ไทยอุบุญ. **ภาษาไทย 1**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2535.

ดำเนิน การเด่น และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2543). **พจนานุกรมไทยอังกฤษ ฉบับปรับปรุงใหม่ 2542**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปิ่น มุทุกันต์. (2539). **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). **ขอบฟ้าแห่งความรู้**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). **ศัพท์วิเคราะห์**, (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.

_____. (2549). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.

พระมหาสมปอง มุทิโต (ผู้แปลและเรียบเรียง). (2547). **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พริ้นติ้ง,.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2539). **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฏีกา ปริจเฉทที่ 5 เล่มที่ 2**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2552). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รสชงพร โกมลเสวิน. (2551). พฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและพฤติกรรมการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. (2546) กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ**. สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค.2554 จากhttp://www.wiruch.com/articles%20for%20article/ article%20 concept%20and%20 meaning%20of%20admin%20and% 20mgt%20admin.htm

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2542). **หลักพระพุทธศาสนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กาญจนบุรี : สหายพัฒนาการพิมพ์.

สุพานี สฤษฎ์วานิช. (2549). **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Normand L. Frigon & Harry K. Jackson. (1996). **The Leader : Developing the Skills & Personal Qualities You Need to Lead Effectively**. New York : American Management Association.

Burdy, Raymond J. (1967). **Fundamental of Leadership Readings**. Massachusetts : Wesley Publishing.